

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: P. H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telcf. 35. **Mederedacteuren:** te Maastricht: Jos. Cremers, Hertogsingel 10, Telcf. 208; J. Pagnier, Alex. Battalaan, Telcf. 483; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4; te Beek (L.): F. J. H. M. Eyck; te Echt: R. Geurts.
Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Maastricht. Tel. 45.

Versijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegesonden. Prijs voor niet-leden f 3.60 per jaar, afzonderlijke nummers 30 cent. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 4 April 1928. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 7 Maart 1928. — H. Schmitz S. J., Revision der Phoridengattungen mit Beschreibung neuer Gattungen und Arten. (vervolg). — Dr. Jacobs, Lezing gehouden over Nieuwe denkbeelden over den ouderdom en de vorming der aardschors. (vervolg).

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 4 APRIL 1928
in het Natuurhistorisch Museum,
precies om 6 uur.

NIEUW LID.

De heer: C. van Eggermont, Leeraar Plant- en Dierkunde, H. B. Sch. v. Meisjes, Rocrmond.

VERSLAG VAN DE VERGADERING OP WOENSDAG 7 MAART 1928.

Aanwezig de heeren: Jos. Cremers, F. van Rummelen, Em. Caselli, H. Ubaghs, Th. Doren, J. Schulte, V. Snickers, Ed. Nijst, M. Mommers, P. Peters, Aug. Kengen, H. Versterren, L. Leysen, W. de Backer, J. Beckers, J. Rijk, C. Blankevoort, F. Kurris, L. Keuller, Joh. v. d. Zwaan, L. Grégoire, J. Maessen, P. Vroom, J. Pagnier en G. Waage.

Na opening door den Voorzitter, vraagt de heer **L. Keuller** inlichting omtrent een rat, die in zijn kelder voorkomt en waarvan een beschrijving gegeven wordt. Zij laat vleesch onaangetast en gaat zich alleen te buiten aan plantaardigen kost. De Voorzitter zegt, dat 't waarschijnlijk *Arvicola terrestris* is, de landvorm van de gewone waterrat, die hier in Z.-Limburg de laatste jaren nog al veel schade aanricht aan te veldc staande gewassen, (Molmuis). Verder toont de Voorzitter een exemplaar van de Landsalamander, wederom afkomstig van Geulle en geschonken door den heer Tilmans. De heer **Rijk** laat eenige ontvangen publicaties, uitgegeven door

de Koninklijke Academie van Wetenschappen, waarmede 't Genootschap in ruilverkeer is getreden, circuleeren. De heer **Beckers** deelt mede, dat in korenschooven te Graetheide een aantal rattenvellen werden gevonden, net alsof de ratten waren gestroopt. Hoe komt dat? De Voorzitter antwoordt, dat 't waarschijnlijk doode ratten zijn, die ingedroogd zijn. Anderen meenen dat zulks op rekening moet komen van bunzings. De heer **C. Blankevoort** doet de volgende mededeeling:

„Aan het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen komt men thans tot de conclusie dat door afgraving van een deel van den beboschten Ostrand van den St. Pietersberg bij Maastricht ten behoeve van de aldaar gevestigde cement-industrie het natuurschoon in ernstige mate is geschaad. Daarom is onlangs op eenige nog niet aangetaste deelen, van Slavante tot Lichtenberg en van de herberg „De Roode Haan” tot den eigendom van Mr. Fey te Brussel, ingevolge artikel 10 van de Boschwet 1922, een kapverbod gelegd, d.w.z. het vellen, dunnen en snoeien van de houtopstanden aldaar verboden, met de bedoeling daarop binnenkort onteigening ten name van den Staat (Departement Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen), te doen volgen. Dit geschiedt in overeenstemming met het advies van den Boschraad. De terreinen zijn eigendom van de Eerste Nederlandsche Cement Industrie. Men betreurt het thans ten eerste dat waar het natuurschoon van den St. Pietersberg in zijn geheel zeer bijzonder en voor ons land eenig is, door de oprichting van een cementfabriek ten Zuiden van Slavante een belangrijk deel van dit schoon onherroepelijk is geschonden.

Te zamen met de voortzetting van dezen rand in zuidelijke richting tot aan de Belgische grens, behoort naar de meening van den

Boschraad dit terrein tot de meest zeldzame Natuurmonumenten van ons land.

Immers, betoogt de Boschraad in zijn advies, de wilde plantengroei op dit terrein toont een groote verscheidenheid van plantengemeenschappen, de fauna is hier mede van bijzondere beteekenis, terwijl ook uit geologisch oogpunt als deel van den rand van den St. Pietersberg, dit terrein een zeer bijzonder karakter draagt."

Jammer dat de Regeering niet 5 jaar geleden tot deze conclusie gekomen is!

De heer v. d. Zwaan schenkt aan 't Museum een prachtig stuk kaak van een *Mosasaurus*. Een 3-tal fraaie tanden steken buiten de kaak, terwijl zeer fraai een vervangingstand onder één der uit de kaak stekende tanden te zien is. De heer v. d. Zwaan wordt door den Voorzitter hartelijk bedankt voor de bijzondere schenking. De heer **Beckers** deelt mede, dat hij bij den heere de Lhexis te Graetheide een exemplaar van *Otis tetrax* de Kleine trap, aldaar onlangs geschoten, zag. Volgens de Avifauna van Hens zijn er van dezen vogel slechts 3 exemplaren uit Limburg bekend. Tevens vraagt de heer Beckers, of 't waar is, dat als een hert aangeschoten is en 't toch weet te ontkomen, 't volgend jaar een tak minder heeft aan één der horens. Jagers beweren, dat ze aan 't ongelijke aantal takken van de 2 horens, kunnen zien, hoeveel maal een hert aangeschoten is. De heer **Waage** antwoordt, dat, indien een hert een wond krijgt, een ongunstige periode voor 't dier aanbreekt. De wondheling eischt materiaal en 't dier zal zich moeilijker kunnen voortbewegen, zoodat mogelijk minder voedsel kan worden opgenomen. Er is dus minder materiaal ter beschikking bij de gewei vorming en onregelmatigheden kunnen zich hierbij voordoen. De uitspraak van de jagers kan mogelijk een kern van waarheid bevatten, maar gaat in zijn geheel zeker niet op. Trouwens onregelmatigheden bij de gewei vorming doen zich vooral bij de oudere herten ook onder normale omstandigheden veel voor.

De heer **Kengen** zegt, dat ook bij koeien horens, elken keer als de koe gekalft heeft, een ring bijkomt, zoodat daaraan de ouderdom bepaald kan worden. De heer **Waage** merkt op, dat elk jaar er als regel een ring bijkomt en waar 't regel is, dat de koe elk jaar kalft, brengen de boeren 't in verband met 't kalven. Tevens wijst de heer Waage op de ouderdomsbepaling bij vischen, die plaats vindt, of door de jaarringen te tellen op de schubben (Haring) of van de evenwichtssteentjes (Schol). Merkwaardig is verder 't volgende. In de allereerste aardlagen, waarin resten van herten gevonden zijn, vindt men herten zonder gewei, in jongere aardlagen (Mioceen) vindt men resten van herten met 1 of 2 takken, kleine geweien vindt men in nog jongere aardlagen (eind Mioceen, begin Pliocene), groote geweien pas in 't boven-Pliocene. Palaeontolo-

gisch vindt men dus een eigenaardig parallelisme met de ontwikkeling van 't gewei van één hert, waar na 't 1e jaar elk jaar één tak meer aan 't gewei wordt gevormd.

Vervolgens doet de heer **Schulte** een mededeeling over de Retardatietheorie van Prof. Bolk.

Afziende van bestaande theorieën, gaat Bolk uit van twee reeksen van feiten, die antwoord geven op twee vragen: Welke zijn de kenmerken van den mensch als organisme, van het zich ontwikkelend wezen, welke zijn de kenmerken van den mensch als vorm?

Het antwoord op de eerste vraag luidt, dat de mensch zich van de andere zoogdieren (behalve door psychologische verschillen) opvallend onderscheidt door het trage tempo van zijn levensgang; deze is a. h. w. een vertraagde film. De foetale periode duurt lang (bij de groote hondenrassen slechts 63 dagen, bij leeuw en koningstijger resp. 102 en 98 dagen); na de geboorte is de mensch eerst weinig ontwikkeld, leeft den eersten tijd onbewust, is lang van de ouders afhankelijk. De groeiperiode duurt lang, de geslachtsrijpheid treedt relatief laat op, terwijl de bloeifase vele jaren duurt; na de geslachtelijke fase volgt nog een lang somatisch leven, zelfs 40 jaren en meer bij de vrouw. Terwijl het jonge rund zijn lichaamsgewicht verdubbelt in 45 dagen, heeft de mensch daarvoor ± 6 maanden noodig. Deze langzame gang der vitale processen staat vermoedelijk in verband met de endocrineorganen, die den groei en de stofwisseling regelen. Een enkele factor kan dus een verklaring geven voor de heele reeks van verschijnselen.

In verband met de tweede vraag omtrent de kenmerkende vormhoedanigheden van den mensch, waarvan eenige met behulp van een menschen schedel en den schedel van een gorilla door Spr. worden toegelicht, kan men tot een gevolgtrekking komen, die met de bovengenoemde overeenkomt. Bij vergelijking van den schedel van mensch en anthropomorphe apen valt het op, dat bij de laatsten de voorhoofdsvelving ontbreekt, terwijl zich boven de orbita een duidelijke beenkam bevindt. Deze divergentie treedt tijdens den groei op, want gedurende het foetale leven is de voorhoofdsvelving ook bij anthropomorphe apen aanwezig en ontbreekt de bedoelde beenkam, zooals met teekeningen toegelicht wordt.

De mensch blijft in zijn later leven dus een foetalen vorm behouden, zijn ontwikkelingsgang is conservatief, die der anthropomorphe apen propulsief. De menselijke vormeigenschappen hebben iets gemeenschappelijks en wel het foetale karakter (foetalisatie), want hetzelfde valt vast te stellen van andere kenmerken, de beharing, het vlak van het groote achterhoofds gat enz. Deze kunnen allen beschouwd worden als gefixeerde foetale hoedanigheden.

Beide groepen van menselijke kenmerken,

de physiologische en morphologische kunnen dus opgevat worden als 't gevolg van een remming, van een tragen gang der processen; vandaar de term retardatiethoorie.

Deze is lijnrecht in strijd met de z.g.n. biogenetische grondwet. Niet de mensch doorloopt aapachtige stadia, doch veeleer doorloopen de apen tijdens hun ontwikkeling een stadium, dat in vele opzichten met den definitieven vorm van den mensch overeenkomt.

Intusschen merkt Bolk omtrent de afstamming van den mensch (b.v. van een of ander diersoort) op, dat wij daarover geheel in het duister tasten. Zijn theorie wil alleen de vormwording van den mensch verklaren, wil echter omtrent de phylogenese niets zeggen. Het belang van deze theorie ligt volgens Spr. vooral hierin, dat volgens haar de oorzaak der menschwording niet buiten, maar in het organisme is gelegen, en dat slechts één enkele werkende factor wordt aangenomen; er behoeft dus niet, gelijk de theorieën van Lamarck en Darwin dat vereischen, voor elke eigenschap een bijzondere ontstaansverklaring te worden aangenomen.

De heer Caselli laat een aantal krijtfossielen zien uit Valkenburg en omgeving. Een fossiel vertoont werkelijk iets zeer merkwaardigs. 't Is n.l. een punt van een Belemniet, waaronder een witachtige plaat ligt, beide ingedrukt in de mergel. Van een falsificatie is hier geen sprake. De heer Waage oppert de mogelijkheid, dat hier een verschuiving heeft plaats gevonden en 't rostrum geschoven is op 't proostracum.

De heer de Backer vertelt, dat een egel, dien hij langen tijd in zijn tuin had, op een zomernacht in 't kippenhok was binnengekomen en daar een heele consternatie verwekte. Bij zijn komst vond hij een kip op den grond liggen met de vleugels klappend, terwijl de egel zich had vastgebeten aan de kip. Nadat hij de kip had opgenomen liet de egel los, maar had weldra weer een kip te pakken. Spr. vraagt, of iemand wel eens meer gehoord heeft, dat een egel kippen aanvalt. De heer Mommers zegt, dat 't bekend is, dat de egel eieren en jonge vogels, ook kuikens, opvreet, maar van zulke groote dieren als kippen had hij dat nog nooit gehoord.

Naar aanleiding van een vraag, wat de gekartelde lijn is op een Krijtfossiel, Hamites, dat van wege den heer Caselli ter vergadering circuleert, zegt de heer Waage, dat dit de z.g. lobbenlijn is. De Nautilidenschaal is door verschillende schotten in achter elkaar gelegen kamers verdeeld. De lobben- of sutuurlijn nu is de lijn, waar 't dwarsschot in aanraking komt met de schaal. Loopt deze lijn bij de oudste Nautiloïden recht, weldra wordt deze lijn flauw gebogen. Nog jongere vormen vertoonen nu inbochtungen in deze lijn en bij de geologisch hierop volgende vormen wordt de lobbenlijn steeds ingewikkelder, tot ze ten slotte een zeer gekartelde lijn is. Zooals bij

de herten treedt ook hier de meest gewijzigde vorm 't laatst in de aardgeschiedenis op.

Verder deelt de heer Waage mede, dat hij een tulp gekregen heeft, die in 't onderste stengelblad in de oksel een bolletje gevormd heeft. Dit geschiedt als regel bij tulpen niet. De plaatsing in de oksel van 't blad bevestigt aardig, dat een bol, niets anders is dan een veranderde knop. De knopbladeren, hier dus bolrokken genoemd, zijn dik en bevatten 't reservevoedsel voor de nieuwe plant.

De heer Kurris zegt, dat men in brouwerijen, vooral op de eest zeer veel last heeft van kevertjes. Terwijl op die plaats temperaturen heerschen van 60 tot 90° C gedurende 24 en meer uren, blijven deze torretjes in leven, werd spreker medegedeeld. De heer Waage zegt, dit niet te willen aannemen en meent, dat die temperatuur dan zeker niet heerscht in de schuilplaatsen van die insecten. Een andere mogelijkheid is, dat de insecten doodgaan, maar dat de eieren een verhoogde temperatuur kunnen verdragen.

De Voorzitter toont daarna nog een bijzonder groote ratel van een Ratelslang en een Roos van Jericho, de bekende *Anastatica hierochuntica*.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter te half negen de vergadering.

POLYPODIUM VULGARE L.

Eikvarentjes groeien hier 't meest in zandigen, humusrijken, iets vochtigen grond aan den voet van houtgewas dat op 'n helling staat, 't liefst aan de schaduwzijde. Worden de heesters of boomen gekapt, dan blijven de varentjes nog groeien, indien er aan de stronken nieuw hout opschiet, zonder dit gaan ze langzaam in groei achteruit. Men ziet wel eens groepjes dezer varens schijnbaar midden in 't bosch, maar bij nader onderzoek vindt men dan toch nog oppervlakkig zittende dikke boomwortels. Zoo'n bosch ligt dan ook verder niet vlak, maar helt in zijn geheel naar de een of andere richting over.

'n Mooi gezicht leveren de Eikvarentjes ook op in onze holle wegen, waar ze boven aan de randen onder 't hakhout sierlijk over de bermen heenbuigen en zelfs 's winters door haar altijdgroene veeren weldadig aandoen.

Al groeien ze hier aan den voet van allerlei houtgewas, toch valt er in onze streek eenige voorkeur bij haar voor eiken waar te nemen. Nu zou men meenen dat de Eikvaren haar naam hieraan te danken heeft. In geen enkel ander land draagt ze evenwel dezen naam, althans niet officieel (o.a. wèl in Dr. Marzell's *Neues illustr. Kräuterbuch*, als *Eichfarn* (1921). De *Oakfern* der Engelschen is *Asp. Dryopteris*. *Dioscorides* en *Plinius* moeten, tenminste volgens de beschrijving, met hun *Dryopteris* 'n heel andere varen bedoeld hebben. De naam Eikvaren is misschien hiervan afkomstig, dat vroeger aan die exemplaren van *P. vulgare*, die aan eiken groeiden, de sterkst geneeskrach-